

Υπόθεση C-793/19

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

29 Οκτωβρίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

25 Σεπτεμβρίου 2019

Προσφεύγουσα και αναιρεσίβλητη:

SpaceNet AG

Καθής και αναιρεσείουσα:

Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας

Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης

Προσφυγή με σκοπό να αναγνωρισθεί ότι η SpaceNet δεν υποχρεούται να αποθηκεύει τα προβλεπόμενα στο άρθρο 113b, παράγραφος 3, του TKG τηλεπικοινωνιακά δεδομένα κίνησης των πελατών της στους οποίους παρέχει πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, ιδίως του άρθρου 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, καθώς και της απόφασης Tele2 Sverige και Watson κ.λπ.· άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

Προδικαστικό ερώτημα

Λαμβανομένων υπόψη, αφενός, των άρθρων 7, 8 και 11, καθώς και του άρθρου 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, αφετέρου, του άρθρου 6 του Χάρτη των Θεμελιωδών

Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και του άρθρου 4 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει το άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/EK την έννοια ότι αποκλείει εθνικό καθεστώς το οποίο επιβάλλει στους φορείς παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών την υποχρέωση να αποθηκεύουν και να διατηρούν δεδομένα κίνησης και θέσης των τελικών χρηστών των υπηρεσιών αυτών, εάν

- η εν λόγω υποχρέωση δεν προϋποθέτει την ύπαρξη συγκεκριμένου λόγου από απόψεως τόπου, χρόνου ή χώρου,
- αντικείμενο της υποχρέωσης αποθήκευσης στο πλαίσιο παροχής διαθέσιμων στο κοινό τηλεφωνικών υπηρεσιών –οι οποίες περιλαμβάνουν και τη μετάδοση σύντομων, πολυμεσικών ή παρόμοιων μηνυμάτων, καθώς και τις αναπάντητες ή ανεπιτυχείς κλήσεις– είναι τα εξής δεδομένα:
 - ο τηλεφωνικός αριθμός ή άλλο αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας της καλούσας και της συνδεδεμένης γραμμής, καθώς και κάθε άλλης γραμμής σε περίπτωση εκτροπής ή πρόωθησης κλήσεων,
 - η ημερομηνία και η ώρα έναρξης και λήξης της σύνδεσης και –σε περίπτωση μεταδόσεως σύντομου, πολυμεσικού ή παρόμοιου μηνύματος– οι χρόνοι αποστολής και λήξης του μηνύματος με την επισήμανση της αντίστοιχης ωριαίας ζώνης,
 - τα στοιχεία της υπηρεσίας που χρησιμοποιήθηκε, εάν στο πλαίσιο της υπηρεσίας τηλεφωνίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές υπηρεσίες,
 - επίσης, όσον αφορά τις υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας,
 - ο διεθνής αναγνωριστικός κωδικός ταυτότητας συνδρομητών για την καλούσα και τη συνδεδεμένη γραμμή,
 - ο διεθνής αναγνωριστικός κωδικός ταυτότητας του καλούντος και του συνδεδεμένου τερματικού εξοπλισμού,
 - η ημερομηνία και η ώρα της αρχικής ενεργοποίησης της υπηρεσίας με την επισήμανση της αντίστοιχης ωριαίας ζώνης, εφόσον οι υπηρεσίες είχαν προπληρωθεί,
 - οι ονομασίες των κυψελωτών κυττάρων που χρησιμοποιήθηκαν από την καλούσα και τη συνδεδεμένη γραμμή κατά την έναρξη της σύνδεσης,
 - επίσης, όσον αφορά τις τηλεφωνικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου, οι διευθύνσεις πρωτοκόλλου διαδικτύου της καλούσας και της συνδεδεμένης γραμμής και οι αποδοθέντες κωδικοί ταυτότητας χρήστη,

- αντικείμενο της υποχρέωσης αποθήκευσης στο πλαίσιο παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο είναι τα εξής δεδομένα:
 - η διεύθυνση πρωτοκόλλου διαδικτύου που αποδίδεται στον συνδρομητή για τη χρήση του διαδικτύου,
 - ο μοναδικός αναγνωριστικός κωδικός της γραμμής μέσω της οποίας πραγματοποιείται η χρήση του διαδικτύου, καθώς και ο αποδοθείς κωδικός ταυτότητας χρήστη,
 - η ημερομηνία και η ώρα έναρξης και λήξης της χρήσης του Διαδικτύου υπό την αποδοθείσα διεύθυνση πρωτοκόλλου διαδικτύου με την επισήμανση της αντίστοιχης ωριαίας ζώνης,
 - σε περίπτωση χρήσης διαδικτύου μέσω δικτύου κινητής επικοινωνίας, η ονομασία του κυψελωτού κυττάρου που χρησιμοποιήθηκε κατά την έναρξη της σύνδεσης στο διαδίκτυο,
- δεν επιτρέπεται να αποθηκεύονται τα ακόλουθα δεδομένα:
 - το περιεχόμενο της επικοινωνίας,
 - τα δεδομένα των προβληθέντων ιστοτόπων,
 - τα δεδομένα των υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου,
 - τα δεδομένα που αφορούν συνδέσεις προς ή από συγκεκριμένες γραμμές προσώπων, υπηρεσιών και οργανισμών του τομέα κοινωνικής πρόνοιας ή του εκκλησιαστικού τομέα,
- η διάρκεια της διατήρησης για τα δεδομένα θέσης, δηλαδή την ονομασία των κυψελωτών κυττάρων που χρησιμοποιήθηκαν, είναι τέσσερις εβδομάδες και για τα λοιπά δεδομένα ανέρχεται σε δέκα εβδομάδες,
- εξασφαλίζεται η αποτελεσματική προστασία των διατηρούμενων δεδομένων από κινδύνους καταχρήσεως, καθώς και από κάθε αθέμιτη πρόσβαση και
- τα διατηρούμενα δεδομένα δύνανται να χρησιμοποιηθούν μόνο για τη δίωξη ιδιαίτερος σοβαρών ποινικών αδικημάτων και για την αποτροπή συγκεκριμένης απειλής κατά της ζωής ή της ελευθερίας προσώπου ή κατά της ακεραιότητας του ομοσπονδιακού κράτους ή ομόσπονδου κράτους, εξαιρουμένης της διεύθυνσεως πρωτοκόλλου διαδικτύου που αποδίδεται σε συνδρομητή για τη χρήση του διαδικτύου η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο κοινοποιήσεως αποθηκευμένων δεδομένων για τη δίωξη κάθε ποινικού αδικήματος, για την αποτροπή απειλής κατά της δημόσιας ασφάλειας και τάξης, καθώς και για την εκτέλεση καθηκόντων των υπηρεσιών πληροφοριών;

Παρατιθέμενες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), άρθρα 6, 7, 8, 11, 52

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), άρθρα 4, 6

Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (στο εξής: οδηγία 2002/58), άρθρα 5, 6, 8, 9, ιδίως άρθρο 15· αιτιολογική σκέψη 11

Παρατιθέμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου

Telekommunikationsgesetz (γερμανικός νόμος περί τηλεπικοινωνιών, στο εξής: TKG), άρθρο 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο («υπόχρεος»), άρθρο 113b («υποχρεώσεις αποθήκευσης δεδομένων κίνησης»), άρθρο 113c («χρήση των δεδομένων»), άρθρο 113d («διασφάλιση της ασφάλειας των δεδομένων»), άρθρο 113e («καταγραφή» [εκ μέρους του υπόχρεου, των προσβάσεων στα αποθηκευμένα δεδομένα]), άρθρο 113f («κατάλογος απαιτήσεων» [ως προς τα τεχνικά και άλλα μέτρα]), άρθρο 99, παράγραφος 2, («αναλυτική χρέωση», επικοινωνίες με υπηρεσίες οι οποίες εξαιρούνται και δεν εμφανίζονται στην αναλυτική χρέωση)

Strafprozessordnung (γερμανικός κώδικας ποινικής δικονομίας, στο εξής: StPO), άρθρο 100g, παράγραφος 2 («λήψη δεδομένων κίνησης» δυνάμει του άρθρου 113b του TKG)

Παρατιθέμενη νομολογία του Δικαστηρίου

Απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., C-203/15 και C-698/15, EU:C:2016:970 (στο εξής: απόφαση Tele2 Sverige και Watson κ.λπ.)

Απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland και Seitlinger κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238 (στο εξής: απόφαση Digital Rights Ireland κ.λπ.)

Γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592

Επίσης: αποφάσεις της 29ης Ιουλίου 2019, Funke Medien (C-469/17, EU:C:2019:623), της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49), της 3ης Μαΐου 2005, Berlusconi κ.λπ. (C-387/02, C-391/02 και C-403/02, EU:C:2005:270), της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli (C-188/10 και

C-189/10, EU:C:2010:363), της 18ης Σεπτεμβρίου 2014, Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232).

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η προσφεύγουσα, η SpaceNet AG (στο εξής: προσφεύγουσα ή SpaceNet), παρέχει διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες πρόσβασης στο διαδίκτυο. Βάλλει κατά της υποχρέωσης που υπέχει, βάσει του άρθρου 113α, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 113β του TKG, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 10ης Δεκεμβρίου 2015, να διατηρεί από την 1η Ιουλίου 2017 τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα κίνησης των πελατών της.
- 2 Στον πρώτο βαθμό, το Verwaltungsgericht [διοικητικό πρωτοδικείο, Γερμανία] έκρινε ότι η SpaceNet δεν οφείλει να αποθηκεύει τα προβλεπόμενα στο άρθρο 113β, παράγραφος 3, του TKG τηλεπικοινωνιακά δεδομένα κίνησης των πελατών της στους οποίους παρέχει πρόσβαση στο διαδίκτυο. Η καθής, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (στο εξής: καθής), άσκησε απευθείας αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Verwaltungsgericht.
- 3 Η αίτηση αναιρέσεως μπορεί να ευδοκιμήσει μόνον εάν η απορρέουσα από τις διατάξεις του TKG υποχρέωση διατηρήσεως των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης που υπέχουν οι παρέχοντες διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών (στο εξής: τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι) δεν αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης.
- 4 Η εν λόγω υποχρέωση των τηλεπικοινωνιακών παρόχων να αποθηκεύουν για ορισμένο χρόνο συγκεκριμένα δεδομένα κίνησης ρυθμίστηκε εκ νέου διά του Gesetz zur Einführung einer Speicherpflicht und einer Höchstspeicherfrist für Verkehrsdaten [γερμανικός νόμος περί θεσπίσεως υποχρέωσης αποθήκευσης και μέγιστης διάρκειας διατηρήσεως των δεδομένων κίνησης] της 10ης Δεκεμβρίου 2015 (στο εξής: νόμος της 10ης Δεκεμβρίου 2015).
- 5 Η νέα ρύθμιση ήταν αναγκαία μετά την έκδοση αποφάσεως του Bundesverfassungsgericht [Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, Γερμανία], το 2010, η οποία ακύρωνε τις προγενέστερες διατάξεις περί διατηρήσεως δεδομένων λόγω προσβολής των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς και μετά την έκδοση της αποφάσεως Digital Rights Ireland κ.λπ., το 2014, που έκρινε ανίσχυρη την οδηγία 2006/24, για τη μεταφορά της οποίας είχαν θεσπισθεί οι εν λόγω προγενέστερες διατάξεις. Ο νόμος της 10ης Δεκεμβρίου 2015 σκοπεύει να καλύψει ελλείψεις όσον αφορά την ποινική δίωξη και την αποτροπή απειλών και, συγχρόνως, να λάβει υπόψη τις επιταγές του συνταγματικού δικαίου και του δικαίου της Ένωσης που προκύπτουν από τις ανωτέρω αποφάσεις.
- 6 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η υποχρέωση αποθήκευσης που προβλέπει το άρθρο 113α, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 113β του TKG αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, είναι αναγκαία η ερμηνεία της οδηγίας

2002/58 εκ μέρους του Δικαστηρίου και ιδίως η διευκρίνιση του τρόπου κατά τον οποίο πρέπει να ερμηνευθεί η απόφαση Tele2 Sverige και Watson κ.λπ..

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 7 Η προβλεπόμενη στο άρθρο 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 113b του TKG, υποχρέωση αποθήκευσης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης περιορίζει τα δικαιώματα που απορρέουν από το άρθρο 5, παράγραφος 1, το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58.
- 8 Πιο συγκεκριμένα, η υποχρέωση αυτή θίγει την προστασία του απορρήτου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας και αντιβαίνει στην αρχή ότι η αποθήκευση δεδομένων κίνησης που συνδέονται με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες απαγορεύεται καταρχήν, σε κάθε άλλο πρόσωπο πλην του χρήστη, χωρίς τη συγκατάθεση του χρήστη.
- 9 Επιπλέον, η εν λόγω υποχρέωση δεν συνάδει με την επιταγή του άρθρου 6 της οδηγίας, κατά την οποία τα δεδομένα κίνησης μπορούν να υποβληθούν σε επεξεργασία και να αποθηκευθούν στην απαιτούμενη έκταση και για την απαιτούμενη διάρκεια μόνο με σκοπό τη χρέωση των συνδρομητών για τις αντίστοιχες υπηρεσίες, την εμπορική προώθηση των υπηρεσιών και την παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας.
- 10 Στις περιπτώσεις όπου δεδομένα θέσης εκτός των δεδομένων κίνησης, που αφορούν τους χρήστες ή συνδρομητές δικτύων ή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, είναι δυνατό να υποστούν επεξεργασία, το άρθρο 9, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/58 ορίζει ότι η επεξεργασία αυτή επιτρέπεται μόνον όταν αυτά καθίστανται ανώνυμα ή με τη ρητή συγκατάθεση των χρηστών ή συνδρομητών στην απαιτούμενη έκταση και για την απαιτούμενη διάρκεια για την παροχή μιας υπηρεσίας προστιθέμενης αξίας. Το εξεταζόμενο νομικό καθεστώς παρεκκλίνει και από την επιταγή αυτή, καθόσον το άρθρο 113b, παράγραφος 1, σημείο 2, σε συνδυασμό με την παράγραφο 4, του TKG επιβάλλει και την αποθήκευση των δεδομένων θέσης τα οποία ορίζει.
- 11 Ο περιορισμός των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στο άρθρο 6, παράγραφος 1, και στο άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 δικαιολογείται μόνον εάν η διάταξη του άρθρου 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 113b του TKG, δύναται να στηριχθεί στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58.
- 12 Η διάταξη αυτή της οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη δύνανται να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα για να περιορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 6, στο άρθρο 8, παράγραφοι 1, 2, 3 και 4, καθώς και στο άρθρο 9 της οδηγίας, εφόσον ο περιορισμός αυτός αποτελεί αναγκαίο,

κατάλληλο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας (δηλαδή της ασφάλειας του κράτους), της εθνικής άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της άνευ αδείας χρησιμοποίησης του συστήματος ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46/ΕΚ. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη δύνανται, μεταξύ άλλων, να λαμβάνουν νομοθετικά μέτρα που θα προβλέπουν τη φύλαξη δεδομένων για ορισμένο χρονικό διάστημα για τους λόγους που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο. Όλα τα μέτρα που προβλέπονται στην εν λόγω παράγραφο είναι σύμφωνα με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων αυτών που αναφέρονται στο άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).

- 13 Κατά τις κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση *Tele2 Sverige και Watson κ.λπ.*, ιδίως στις σκέψεις 82 επ. και 108 επ. της αποφάσεως, εθνικό καθεστώς περί διατηρήσεως δεδομένων μπορεί να γίνει δεκτό με βάση το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 υπό την προϋπόθεση ότι υφίσταται λόγος που μπορεί να στηρίξει αρκούντως την εφαρμογή τέτοιου καθεστώτος. Τούτο σημαίνει ότι το εν λόγω καθεστώς μπορεί να καλύπτει μόνον πρόσωπα ως προς τα οποία υφίσταται ένδειξη σύνδεσής τους με σοβαρές παραβάσεις, ότι εφαρμόζεται περιορισμός στον τόπο, στον χρόνο και στα μέσα επικοινωνίας που είναι κρίσιμα για τον συγκεκριμένο λόγο ο οποίος παρέχει έρεισμα εφαρμογής του καθεστώτος αυτού και ότι η διατήρηση αφορά μόνον τα δεδομένα που είναι αναγκαία για τη διερεύνηση των σχετικών ποινικών αδικημάτων.
- 14 Επομένως, η άποψη της καθής ότι απλώς και μόνον η χρήση υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο ή τηλεφωνίας αρκεί ως λόγος για να στηρίξει την αποθήκευση των δεδομένων δεν συνάδει προφανώς με την ανωτέρω προσέγγιση. Η εκτίμηση που περιέχεται στην απόφαση *Tele2 Sverige και Watson κ.λπ.* ότι κάθε άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση δεδομένων αντιβαίνει εν γένει στο δίκαιο της Ένωσης δεν δύναται να τεθεί εν αμφιβόλω ούτε υπό το πρίσμα της γνωμοδότησεως του Δικαστηρίου της 26ης Ιουλίου 2017 σχετικά με τη συμφωνία μεταξύ Καναδά και Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά τη διαβίβαση δεδομένων από τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών. Ασφαλώς, στο πλαίσιο εξετάσεως του αναγκαίου χαρακτήρα των επεμβάσεων επί των θεμελιωδών δικαιωμάτων που συνεπάγεται η συμφωνία, ήτοι επί του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και επί του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα δεδομένα PNR διαβιβάζονται στον Καναδά ανεξαρτήτως οιασδήποτε αντικειμενικού στοιχείου βάσει του οποίου θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι επιβάτες ενδέχεται να είναι επικίνδυντοι για τη δημόσια ασφάλεια στον Καναδά. Συναφώς όμως δεν υφίσταται διατήρηση δεδομένων άνευ συγκεκριμένου λόγου, διότι η αποθήκευση και διαβίβαση συνδέεται με τους συνοριακούς ελέγχους στους οποίους υπόκεινται όλοι οι επιβάτες αεροπορικών μεταφορών που επιθυμούν να ταξιδέψουν προς ή από τον Καναδά με βάση τις διατάξεις του ισχύοντος καναδικού δικαίου. Με την αναχώρηση των επιβατών εκλείπει ο λόγος αποθήκευσης των δεδομένων. Ως εκ τούτου, η περαιτέρω αποθήκευση μετά το χρονικό αυτό σημείο προϋποθέτει –ως

νέο λόγο– την ύπαρξη αντικειμενικών ενδείξεων ότι οι συγκεκριμένοι επιβάτες θα μπορούσαν να προκαλέσουν κίνδυνο σε σχέση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του διασυνοριακού σοβαρού εγκλήματος.

- 15 Εάν η νομολογία του Δικαστηρίου έχει την έννοια ότι η άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση δεδομένων δεν συνάδει σε καμία περίπτωση με το δίκαιο της Ένωσης, η αίτηση αναιρέσεως της καθής κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως του Verwaltungsgericht δεν δύναται να ευδοκιμήσει. Πράγματι, όπως και οι σουηδικές και βρετανικές διατάξεις περί διατηρήσεως δεδομένων που αποτέλεσαν αντικείμενο της αποφάσεως Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., το άρθρο 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 113b του TKG, δεν απαιτεί ούτε λόγο αποθήκευσης –πέραν της απλής χρήσης υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο και τηλεφωνίας– ούτε σύνδεση των αποθηκευμένων δεδομένων με αδίκημα ή απειλή για τη δημόσια ασφάλεια. Αντιθέτως, πρόκειται για ρύθμιση η οποία υπαγορεύει την άνευ συγκεκριμένου λόγου, εκτεταμένη και χωρίς διάκριση, από απόψεως προσώπων, χρόνου και γεωγραφικού τόπου, αποθήκευση του μεγαλύτερου τμήματος από το σύνολο των κρίσιμων τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης.
- 16 Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, ανεξαρτήτως των επισημάνσεων στην απόφαση Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., δεν αποκλείεται η υποχρέωση άνευ συγκεκριμένου λόγου διατηρήσεως τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης που προβλέπει το άρθρο 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 113b του TKG, να μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58, τούτο δε για τους εξής λόγους.
- 17 Πρώτον, το ρυθμιστικό πλαίσιο των εξεταζόμενων διατάξεων του TKG δεν επιβάλλει την αποθήκευση του συνόλου των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης όλων των συνδρομητών και εγγεγραμμένων χρηστών όσον αφορά όλα τα μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Από την υποχρέωση αποθήκευσης εξαιρείται το περιεχόμενο της επικοινωνίας, ενώ αποκλείονται και τα δεδομένα των προβληθέντων ιστοτόπων, τα δεδομένα των υπηρεσιών ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και τα δεδομένα που αφορούν συνδέσεις προς ή από συγκεκριμένες γραμμές του τομέα κοινωνικής πρόνοιας ή του εκκλησιαστικού τομέα (βλ. άρθρο 113b, παράγραφοι 5 και 6, του TKG). Η εξαίρεση συγκεκριμένων μέσων επικοινωνίας ή κατηγοριών δεδομένων από την υποχρέωση αποθήκευσης δεν μπορεί να εξαλείψει μεν τον κίνδυνο δημιουργίας πλήρους προφίλ των οικείων προσώπων, αλλά τουλάχιστον τον περιορίζει σημαντικά.
- 18 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ως ακόμη πιο σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των εξεταζόμενων εν προκειμένω διατάξεων του TKG και της προγενέστερης ρυθμίσεως της οδηγίας 2006/24 και των στηριζόμενων επ’ αυτής σουηδικών και βρετανικών διατάξεων τις οποίες αφορούσε η απόφαση Tele2 Sverige και Watson κ.λπ. το γεγονός ότι η διάρκεια διατηρήσεως από έξι μήνες έως δύο έτη (βλ. άρθρο 6 της οδηγίας 2006/24) έχει μειωθεί αισθητά σε τέσσερις έως δέκα εβδομάδες δυνάμει του άρθρου 113b, παράγραφος 1, του TKG.

- 19 Επομένως, ο κίνδυνος δημιουργίας πλήρους προφίλ των οικείων προσώπων πρέπει να θεωρείται ότι περιορίζεται όσο μειώνεται η διάρκεια διατήρησης των δεδομένων κίνησης. Όσο πιο σύντομος είναι ο χρόνος διατήρησης, τόσο πιο ατελές καθίσταται, κατ' ανάγκη, το προφίλ της προσωπικότητας και τόσο πιο μειωμένη είναι η ένταση της επεμβάσεως στα θεμελιώδη δικαιώματα.
- 20 Τρίτον, οι εξεταζόμενες εν προκειμένω διατάξεις του TKG υπόκεινται σε αυστηρούς περιορισμούς όσον αφορά την προστασία των αποθηκευμένων δεδομένων και την πρόσβαση σε αυτά. Αφενός, οι επιταγές των άρθρων 113d επ. του TKG εξασφαλίζουν την αποτελεσματική προστασία των διατηρούμενων δεδομένων από κινδύνους καταχρήσεως, καθώς και από κάθε αθέμιτη πρόσβαση. Αφετέρου, με βάση το άρθρο 113c, παράγραφος 1, του TKG, τα διατηρούμενα δεδομένα δύνανται να χρησιμοποιηθούν μόνο για την καταπολέμηση σοβαρών ποινικών αδικημάτων ή για την αποτροπή συγκεκριμένης απειλής κατά της ζωής ή της ελευθερίας προσώπου ή κατά της ακεραιότητας του ομοσπονδιακού κράτους ή ομόσπονδου κράτους.
- 21 Η λήψη δεδομένων κίνησης στο πλαίσιο ασκήσεως ποινικής δίωξης προϋποθέτει, βάσει του άρθρου 100g, παράγραφος 2, του StPO, να συντρέχει υποψία τελέσεως ενός από τα ιδιαίτερος σοβαρά εγκλήματα που απαριθμούνται εξαντλητικώς στον νόμο, η πράξη να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα και στη συγκεκριμένη περίπτωση, η διερεύνηση των πραγματικών περιστατικών ή η εξακρίβωση του τόπου διαμονής του κατηγορουμένου με άλλον τρόπο να καθίσταται ουσιωδώς δυσχερέστερη ή αδύνατη και η λήψη των δεδομένων να τελεί σε εύλογη αναλογία προς τη σημασία της υποθέσεως. Δυνάμει του άρθρου 100g, παράγραφος 4, του StPO, δεν επιτρέπεται η λήψη ή η χρήση δεδομένων κίνησης των φορέων επαγγελματικού απορρήτου που ορίζει το άρθρο 53, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σημεία 1 έως 5, του StPO, όπως παραδείγματος χάρη των δικηγόρων, των ιατρών ή των δημοσιογράφων. Επιπλέον, το άρθρο 101a, παράγραφος 1, του StPO προβλέπει ότι η λήψη δεδομένων κίνησης σύμφωνα με το άρθρο 100g του StPO υπόκειται σε δικαστική κρίση.
- 22 Οι ανωτέρω περιοριστικές διατάξεις που ρυθμίζουν την πρόσβαση στα δεδομένα δεν ισχύουν όσον αφορά τη διεύθυνση πρωτοκόλλου διαδικτύου που αποδίδεται στους συνδρομητές για τη χρήση του διαδικτύου. Πιο συγκεκριμένα, δυνάμει του άρθρου 113c, παράγραφος 1, σημείο 3, του TKG, η διεύθυνση αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο κοινοποιήσεως αποθηκευμένων δεδομένων για τη δίωξη κάθε ποινικού αδικήματος, για την αποτροπή απειλής κατά της δημόσιας ασφάλειας και τάξης, καθώς και εν γένει για την εκτέλεση καθηκόντων των υπηρεσιών πληροφοριών. Πάντως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η κοινοποίηση στοιχείων ταυτότητας του κατόχου γραμμής ο οποίος είχε συνδεθεί στο διαδίκτυο με τη χρήση διεύθυνσης πρωτοκόλλου διαδικτύου που είναι ήδη γνωστή δεν καθιστά δυνατή τη δημιουργία προφίλ προσωπικότητας και συμπεριφοράς.
- 23 Ακόμη και αν γινόταν δεκτό το επιχείρημα της SpaceNet ότι αυξάνεται η χρήση τεχνικών μεθόδων βάσει των οποίων η διεύθυνση πρωτοκόλλου διαδικτύου δεν αντιστοιχεί πλέον με σαφήνεια σε συγκεκριμένη γραμμή τηλεπικοινωνίας, αλλά

σε ευρύτερη ομάδα γραμμών, με αποτέλεσμα η κοινοποίηση δεδομένων να έχει εξελιχθεί σε μέτρο με σημαντικό εύρος διασποράς, η ένταση της επεμβάσεως στα θεμελιώδη δικαιώματα σε περίπτωση τέτοιας κοινοποίησης εξακολουθεί να είναι αισθητά μειωμένη σε σύγκριση με την ένταση που προκύπτει από τη ζήτηση και χρήση καθεαυτών των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης.

- 24 Τέταρτον, υπέρ της απόψεως ότι η υποχρέωση άνευ συγκεκριμένου λόγου διατηρήσεως τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης που προβλέπει το άρθρο 113a, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 113b του TKG, μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 συνηγορεί και το γεγονός ότι ο εθνικός νομοθέτης συμμορφώθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο προς τις υποχρεώσεις που προκύπτουν για τα κράτη μέλη από το δικαίωμα στην ασφάλεια που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη. Στην απόφαση Digital Rights Ireland κ.λπ., το Δικαστήριο παρέπεμψε ρητώς στο άρθρο 6 του Χάρτη και επισήμανε, συναφώς, ότι η καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας αποτελεί σκοπό γενικού συμφέροντος της Ένωσης προκειμένου να διατηρηθεί η διεθνής ειρήνη και η διεθνής ασφάλεια και ότι το ίδιο ισχύει για την καταπολέμηση της βαριάς εγκληματικότητας προκειμένου να διαφυλαχθεί η δημόσια ασφάλεια.
- 25 Υπό αυτές τις συνθήκες, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει και διερωτάται μήπως η μέχρι τούδε νομολογία του Δικαστηρίου έχει την έννοια ότι η άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση δεδομένων, όχι μόνον με τον τρόπο που έχει διαμορφωθεί στην οδηγία 2006/24 και στις σχετικές σουηδικές και βρετανικές διατάξεις, αλλά και εν γένει, δεν δύναται να στηριχθεί στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58. Πιο συγκεκριμένα, η βασική λογική της διατηρήσεως δεδομένων δεν συμβιβάζεται με την άνευ περιορισμών διατυπωθείσα απαίτηση του Δικαστηρίου να υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τα πρόσωπα, τον χρόνο και τον γεωγραφικό τόπο όσον αφορά τα δεδομένα που πρέπει να αποθηκεύονται.
- 26 Κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, η απαίτηση επίτευξης ισορροπίας μεταξύ, αφενός, της υποχρεώσεως των κρατών μελών να εγγυώνται την ασφάλεια των προσώπων που διαμένουν στην επικράτειά τους και, αφετέρου, της διαφυλάξεως των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη μπορεί επίσης να προβληθεί ως επιχείρημα κατά της απόψεως ότι η άνευ συγκεκριμένου λόγου αποθήκευση δεδομένων κίνησης είναι per se ασύμβατη με τον Χάρτη.
- 27 Το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί, επομένως, να συναγάγει με σαφήνεια από τη νομολογία του Δικαστηρίου το συμπέρασμα ότι οι εθνικοί νομοθέτες δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να καθιερώσουν την άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση δεδομένων βάσει συνολικής σταθμίσεως –η οποία συμπληρώνεται κατά περίπτωση από αυστηρές διατάξεις που ρυθμίζουν την πρόσβαση στα δεδομένα–, προκειμένου να λάβουν υπόψη τους συγκεκριμένους δυνητικούς κινδύνους που συνδέονται με τα νέα μέσα τηλεπικοινωνιών.

- 28 Πέμπτον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, αν η άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση δεδομένων δεν δύναται να στηριχθεί εν γένει στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 και, επομένως, δεν έχουν σημασία οι συγκεκριμένες διατάξεις που καθορίζουν τα μέσα επικοινωνίας τα οποία αφορά η διατήρηση δεδομένων, τις κατηγορίες των δεδομένων που πρόκειται να αποθηκευθούν, τη διάρκεια της διατηρήσεως, τις προϋποθέσεις πρόσβασης στα αποθηκευμένα δεδομένα και την προστασία από κινδύνους καταχρήσεως, τότε περιορίζεται σημαντικά η ευχέρεια των εθνικών νομοθετών στον τομέα της ποινικής δίωξης και της δημόσιας ασφάλειας, η οποία πάντως παραμένει, καταρχήν, στην ευθύνη κάθε κράτους μέλους δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ.
- 29 Έκτον, τέλος, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, λαμβανομένης υπόψη και της πρόσφατης νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), ότι δεν είναι σαφές αν οι κρίσεις του Δικαστηρίου στην απόφαση Tele2 Sverige και Watson κ.λπ. έχουν την έννοια απαγορεύσεως που απευθύνεται στα κράτη μέλη, ώστε να μην στηρίζουν στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58 τη θέσπιση υποχρεώσεως που συνίσταται στην άνευ συγκεκριμένου λόγου διατήρηση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων κίνησης.
- 30 Το ΕΔΔΑ έκρινε εσχάτως, σε απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, ότι η σουηδική νομοθεσία σχετικά με τη μαζική παρακολούθηση της διασυνοριακής κίνησης δεδομένων συνάδει με το άρθρο 8 της ευρωπαϊκής συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ). Λαμβανομένων υπόψη των απειλών στις οποίες είναι εκτεθειμένα τα κράτη επί του παρόντος, συμπεριλαμβανομένης της μάλιστα της διεθνούς τρομοκρατίας και άλλων σοβαρών εγκλημάτων, όπως το εμπόριο ναρκωτικών, η εμπορία ανθρώπων, η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και η διαδικτυακή εγκληματικότητα, καθώς και λόγω της τεχνικής προόδου, που διευκολύνει τους τρομοκράτες και τους εγκληματίες να αποτρέπουν τον εντοπισμό τους στο διαδίκτυο, και της αδυναμίας πρόγνωσης των οδών διαβίβασεως των ηλεκτρονικών δεδομένων, η απόφαση θεσπίσεως συστήματος μαζικής παρακολούθησης, προκειμένου να αναγνωρισθούν άγνωστες μέχρι σήμερα απειλές της εθνικής ασφάλειας, εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια του κράτους (ΕΔΔΑ, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018 – αριθ. 35252/08 [ECLI: CE:ECHR:2018:0619JUD003525208], Centrum för Rättvisa κατά Σουηδίας – σκέψη 112). Στο μέτρο που το ΕΔΔΑ επισημαίνει την αδυναμία πρόγνωσης των οδών διαβίβασεως των ηλεκτρονικών δεδομένων, καθώς και την τεχνική πρόοδο που διευκολύνει τους τρομοκράτες και τους εγκληματίες να αποτρέπουν τον εντοπισμό τους στο διαδίκτυο, τονίζει με τρόπο πιο εμφατικό σε σχέση με το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τους συγκεκριμένους δυνητικούς κινδύνους που συνδέονται με τα νέα μέσα τηλεπικοινωνιών.
- 31 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας 2002/58 και στο άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη από τα οποία προκύπτει ότι πρέπει να επιτευχθεί η αναγκαία συνοχή μεταξύ των δικαιωμάτων που

κατοχυρώνονται στον Χάρτη και εκείνων που προβλέπει η ΕΣΔΑ χωρίς να θιγεί η ανεξαρτησία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 32 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει και άλλες εκκρεμείς διαδικασίες εκδόσεως προδικαστικών αποφάσεων οι οποίες αφορούν την ερμηνεία της αποφάσεως Tele2 Sverige και Watson κ.λπ., στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να διευκρινισθεί αν από την απόφαση αυτή προκύπτει γενική απαγόρευση της άνευ συγκεκριμένου λόγου διατηρήσεως δεδομένων, ως προς την οποία δεν χωρεί παρέκκλιση ούτε με βάση τη σημασία των απειλών για τη δημόσια ασφάλεια που πρέπει να αντιμετωπισθούν ούτε υπό το πρίσμα μιας «αντισταθμίσεως» μέσω περιοριστικών διατάξεων που ρυθμίζουν την πρόσβαση στα δεδομένα και υψηλών απαιτήσεων ασφαλείας.
- 33 Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του Investigatory Powers Tribunal – London (Ηνωμένο Βασίλειο) (C-623/17), τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως του Conseil d'État (Γαλλία) (C-511/18 και C-512/18) και την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του βελγικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (C-520/18).